

8. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456–VI [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>
9. Інформація про стан виконання зведеного та державного бюджетів України за 2011 рік (відповідно до звіту Державної казначейської служби України від 24.01.2012) / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=324687&cat_id=77440
10. Конституція України: затверджена 28.06.96 №254/96–ВР / Верховна Рада України // Відомості ВРУ. – 1996. – №30. – Ст. 141.
11. Податковий кодекс України / Верховна Рада України – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. – 336 с.
12. Про Державний бюджет України на 2007 рік: закон України від 19.12.2006 №489–V/ Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
13. Про Державний бюджет України на 2008 рік: закон України від 28.12.2007 №107–VI/ Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Про Державний бюджет України на 2009 рік: закон України від 26.12.2008 №835–VI/ Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Про Державний бюджет України на 2010 рік: закон України від 27.04.2010 №2154–VI/ Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
16. Про Державний бюджет України на 2011 рік: закон України від 23.12.2010 №2857–VI/ Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
17. Про Державний бюджет України на 2012 рік: закон України від 22.12.2011 №4282–VI / Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
18. Про Державний бюджет України на 2012 рік: закон України від 06.12.2012 №5515–VI / Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
19. Про затвердження програми управління державним боргом на 2012 рік: наказ Міністерства фінансів України від 01.02.2012 №67 / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.minfin.gov.ua/c>
20. Прогноз Державного бюджету України на 2013 та 2014 роки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.minfin.gov.ua/>
21. Програма економічних реформ Президента України на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.minfin.gov.ua/c>
22. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 №3668–VI/ Верховна Рада України / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>
23. Результати розміщення облігацій внутрішньої державної позики [Електрон. ресурс] / Національний банк України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Fin_ryn/Rynok_kap/
24. Статистичні дані щодо зовнішнього боргу України [Електрон. ресурс] / Національний банк України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/Statist/index_DEBT.htm

УДК 330.131.5:65.012.2

О.М. КРАВЧЕНКО,
викладач, Чернігівський державний інститут економіки і управління

Аналіз соціально-економічного розвитку України на основі макроекономічних показників

У статті розглянуто вплив динаміки внутрішнього валового продукту України на відповідність соціальних стандартів населення держави. Доведено, що оплата праці найманих працівників відповідно до ВВП залишається досить низькою. Таким чином, соціальна політика держави є невід'ємною складовою стратегії соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: внутрішній валовий продукт (ВВП), динаміка ВВП, соціальний розвиток, соціально-економічний розвиток, продуктивність праці, добробут населення.

В статье рассмотрено влияние динамики внутреннего валового продукта Украины на соответствие социальных стандартов населения государства. Доказано, что оплата труда наемных работников в соответствии с ВВП остается достаточно низкой. Таким образом, социальная политика государства является

неотъемлемой частью стратегии социально-экономического развития Украины.

Ключевые слова: внутренний валовой продукт (ВВП), динамика ВВП, социальное развитие, социально-экономическое развитие, продуктивность труда, благосостояние населения.

The article considers the impact of dynamics of the gross domestic product of Ukraine against social standards in the population of the state. It is shown that the percentage of employee wages pursuant to GDP remains very low. Thus, social policy is an integral part of socio-economic development of Ukraine.

Постановка проблеми. При розробці програм соціально-економічного розвитку України необхідно спиратися на об'єктивну оцінку існуючої ситуації. Ефективність соціально-

но-економічного розвитку оцінюється за показником внутрішнього валового продукту (ВВП) на душу населення. Наближення соціально-економічних показників України до європейських стандартів потребує інтенсивного розвитку політики держави у сфері формування високої якості життя та підвищення добробуту населення шляхом запровадження високих соціальних стандартів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Економічному розвитку України в умовах трансформації держави у світове господарство присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як Ю.Г. Рубан, Я.А. Жаліло, Н. Бондар, Л.М. Клівіденко, та інші. Соціально-економічний розвиток України висвітлено у працях таких дослідників, як В.Ф. Беседін, С.А. Єрохін, Ю.К. Зайцев.

Мета статті. Дослідити вплив динаміки внутрішнього валового продукту України в розрахунку на одну особу на відповідність соціальних стандартів як складової соціально-економічного розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. На теперішній час в Україні існує система прогнозних та програмних документів стратегічного планування, в яких відповідно до соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі, визначаються цілі і пріоритети соціально-економічного розвитку та заходи, які необхідно здійснити для їх досягнення. Одночасно ведеться аналіз відхилення фактичних показників економічного і соціального розвитку від програмної траєкторії та коригування економічної політики для забезпечення досягнення затверджених і проектних показників, у тому числі валового внутрішнього продукту [1]. ВВП (валовий внутрішній продукт) є основним показником результатів економічної діяльності держави на макrorівні, який характеризує сукупну ринкову вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених у певному періоді на економічній території країни. ВВП – це найбільш повний показник сумарного обсягу виробництва товарів та послуг у певній країні за певний період. Відповідно ВВП має безпосередній вплив на соціальний розвиток держави. До державних витрат на соціальний розвиток на-

лежать витрати на утримання та розвиток державних закладів освіти та охорони здоров'я.

Для поживлення економіки України необхідне формування платоспроможного попиту через збільшення частини доходів населення в загальній сумі доходів суспільства – ВВП. Для підтримки вітчизняного виробника стратегічно важливо підвищувати доходи найбільш економічно активної частини населення. Збільшення і своєчасна виплата зарплат, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат є необхідним чинником для підйому економіки, а отже і зростання соціальної складової соціально-економічного розвитку держави.

На думку Л.М. Клівіденка та Ю.Б. Прокопишина, визначити єдину величину, яка б відображала темпи соціально-економічного розвитку, досить важко. А тому такою величиною слугує на теперішній час внутрішній валовий продукт [5]. Зведені дані внутрішнього валового продукту, витрати, а також дані розрахунку ВВП на одну особу представлені в табл. 1.

Починаючи з 2002 року просліджується тенденція зростання ВВП до 2008 року, що відповідно вплинуло і на зростання ВВП у розрахунку на одну особу. Також у цей період зростали видатки на заробітну плату найманим працівникам. Падіння ВВП у 2009 році, а потім його повільне зростання дещо покращило економічну ситуацію в державі, але це дуже низькі темпи зростання.

Рівень добробуту населення країни віддзеркалюють доходи кожного громадянина. За рівнем економічної активності населення держави ділиться на дві основні групи:

1. Економічно активне населення працездатного віку, що безпосередньо є виробником товарів та послуг, де основним доходом є заробітна плата або дохід від підприємницької діяльності.

2. Економічно неактивне населення, як правило за віковими категоріями, що потребує надання соціальних допомог або утримання.

У 2006 році Верховною Радою України ратифіковано Європейську соціальну хартію, чим підтверджено європейський вибір України. Але Україна не приєдналася до основоположного

Таблиця 1. Динаміка ВВП України

Роки	ВВП, млн. грн.	ВВП в розрахунку на 1 особу, млн. грн.	Витрати на освіту, млн. грн.	Витрати на охорону здоров'я та надання соціальної допомоги, млн. грн.	Оплата праці найманих працівників, млн. грн.	Чисельність населення України, тис. чол.
2002	225810	4,66	X	X	103117	48457,1
2003	267344	5,57	X	X	122188	48003,5
2004	345113	7,25	X	X	157450	47622,4
2005	441452	9,34	X	X	216600	47280,8
2006	544153	11,6	X	X	268631	46929,5
2007	720731	15,45	X	X	351936	46646,0
2008	948056	20,44	43520	29209	470464	46372,7
2009	913345	19,8	49239	34573	451343	46143,7
2010	1082569	23,55	55678	42181	540651	45962,9
2011	1316600	28,76	60896	45738	628111	45778,5
2012 (дані за три квартали)	1400000	30,73	X	X	X	45560,3 (на 1 грудня 2012 року)

^x Статистичні дані відсутні.

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

пункту 1 статті 2 хартії, який проголошує право всіх робітників на гідну винагороду, яка забезпечує гідний рівень життя [6, с. 155].

Проаналізуємо зростання мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на одну особу громадян України в період з 2002 року по теперішній час (табл. 2).

З 2007 року розрив між прожитковим мінімумом та мінімальною заробітною платою відчутно зменшувався, а з 2010 року вже мінімальна заробітна плата починає переважати прожитковий мінімум. Українськими науковцями відзначено стабільне зростання доходів громадян України починаючи з 2005 року, зокрема синхронне прискорення зростання основних соціальних стандартів – мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму для працездатних осіб та осіб, які втратили працездатність. Але з 2006 року починається активізація інфляційних процесів [6, с. 157]. Також до негативних рис повільного зростання соціальних стандартів належить відсутність повністю сформованої системи інститутів, яка повинна створювати соціальні мотиви, як-от: мотивацію і стимули до праці. Тобто мотивів не виживання, а розвитку, забезпечення масової потреби у творчій праці, без чого отримання гідного країни місця у світовій системі є неможливим [4, с. 7].

Згідно з величиною ВВП за паритетом купівельної спроможності, що припадає на душу населення України та інших країн Європи, визначено, що цей показник у 2008 році був найнижчим у таких країнах, як Молдова (\$3 тис.), Україна (\$7,3 тис.), Македонія (\$10,8 тис.), Білорусь (\$12,3 тис.), Болгарія (\$13,3 тис.). Найвищий показник мають такі країни, як Люксембург (\$88,8 тис.), Норвегія (\$61,4 тис.), Ірландія (\$43,5 тис.), Швейцарія (\$45,4 тис.), Нідерланди (\$43,1 тис.) [2].

На неможливість визначити реальні доходи населення України має суттєвий вплив тінзація економіки. До пошире-

них видів тіншової діяльності віднесені незаконне повернення податку на додану вартість, зарплати «в конвертах». На думку експертів, від 25 до 50% обороту приватних підприємств не відображено в документах бухгалтерського обліку. Таким чином, ведеться подвійний бухгалтерський облік: один – для контролюючих та податкових органів; інший – для контролю самим підприємцем у процесі своєї діяльності. У малих підприємств тінзація може сягати 80–90%. Тіншовий обіг спостерігається у таких сферах діяльності: торгівля (80%), будівництво (66%), нерухомість (60%), гральний бізнес (53%), громадське харчування (53%), засоби масової інформації (53%), транспорт і перевезення (46%) [3].

Для оцінки рівня і динаміки доходів населення використовуються показники номінального і реального наявного доходу. Номінальний дохід (NT) – кількість грошей, що отримана окремими особами протягом певного періоду. Номінальний дохід характеризує рівень грошових доходів незалежно від оподаткування. Наявний дохід (DI) – дохід, який може бути використаний на особисте споживання і особисті заощадження. Наявний дохід менше номінального доходу на суму податків та обов'язкових платежів, тобто це – засоби, що використовуються на споживання та заощадження. Для вимірювання динаміки наявних доходів застосовується показник «реальні наявні доходи», що розраховується з урахуванням індексу цін. Реальний дохід (RI) являє собою кількість товарів і послуг, які можна купити на наявний дохід протягом певного періоду, тобто з поправкою на зміну рівня цін.

Проаналізуємо рівень доходів населення згідно офіційних даних (табл. 3).

За даними Державної служби статистики України, номінальні доходи населення держави за третій квартал 2011

Таблиця 2. Динаміка мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, грн.

Роки	Мінімальна зарплата станом на 1 січня	Прожитковий мінімум станом на 1 січня	Різниця між міні з/п та прожитковим міні, (+/-)
2002	140	342	-202
2003	185	342	-157
2004	205	362,23	-157,23
2005	262	423	-161
2006	350	453	-103
2007	400	492	-92
2008	515	592	-77
2009	605	626	-21
2010	869	825	+44
2011	941	894	+53
2012	1073	1017	+56
2013	1147	1176	+29

Джерело: складено та розраховано автором за даними Мінфіну України [8].

Таблиця 3. Динаміка доходів населення України, млн. грн.

Роки	Номінальні доходи	Реальні наявні доходи	Доходи в розрахунок на 1 особу
2008	845641	634493	13716,3
2009	894286	661915	14372,8
2010	1101175	847949	18485,6
2011	1251005	971231	21249,5
2012*	648170	490874	10763,8

* Дані за перший та другий квартали.

Джерело: складено автором за офіційними даними Державної служби статистики України [7].

Таблиця 4. Динаміка середньомісячної заробітної плати, грн.

За видами економічної діяльності	У розрахунку на одного працівника по роках										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Промисловість	485	591	743	967	1212	1554	2017	2117	2580	3120	3500
в т.ч.: добувна	610	701	910	1246	1536	1970	2681	2894	3539	4370	4881
переробна	441	553	701	905	1137	1456	1849	1856	2281	2759	3085
Сільське господарство	178	210	295	415	553	733	1076	1206	1430	1800	2023
Транспорт і зв'язок	573	685	843	1057	1328	1670	2207	2409	2726	3138	3474
Фінансова діяльність	976	1051	1258	1553	2050	2770	3747	4038	4601	5340	5954
Освіта	267	340	429	641	806	1060	1448	1611	1889	2081	2527
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	223	279	351	517	658	871	1177	1307	1631	1778	2201

Джерело: Державна служба статистики України [7].

року порівняно з аналогічним періодом 2010 року зросли на 15,9%. За дев'ять місяців 2011 року наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів і послуг, збільшився на 19,7%. Реальний наявний дохід, визначений з урахуванням цінового фактора, за цей же час зріс на 10,3%. Наявний дохід у розрахунку на одну людину за третій квартал 2011 року збільшився на 20,1%, ніж у відповідному періоді 2010 року. Витрати населення в третьому кварталі 2011 року зросли на 20,7%. У 2010 році доходи населення зросли на 23,1% у порівнянні з 2009 роком [7]. Проаналізуємо динаміку середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності в розрахунку на одного працівника (табл. 4).

Як видно з табл. 4, зростання середньомісячної заробітної плати у галузях промисловості, транспорту та фінансової діяльності випереджає зростання у сільському господарстві, що призводить до постійного відтоку робочої сили із сільської місцевості до центрів з більш розвиненою промисловістю. Також дуже низька середньомісячна заробітна плата в галузях, що становлять соціальну складову соціально-економічного розвитку держави, таких як освіта та охорона здоров'я і надання соціальної допомоги.

За офіційними даними Державної служби статистики, станом на третій квартал 2012 року зайнятість населення України становила 20 856 000 осіб, у тому числі 6,6% безробітних громадян України від загальної кількості економічно активного населення. На зайнятість населення має безпосередній вплив кількість існуючих робочих місць на діючих підприємствах держави. В Україні кількість підприємств та організацій станом на 1 лютого 2012 року становила 1 325 286 одиниць, у тому числі зі статусом юридичної особи – 1 270 235 одиниць, без статусу юридичної особи – 55 051 одиниця. Найбільша кількість підприємств та організацій зареєстрована в м. Києві – 259 897 одиниць, у Дніпропетровській області – 104 019 одиниць, у Донецькій області – 96 334 одиниці [7].

Таким чином, збільшення грошових доходів населення є фактором економічного зростання такими шляхами:

1) платоспроможний попит на внутрішньому ринку товарів та послуг підвищує ділову активність;

2) формування заощаджень у різних формах трансформується банківською та страховою системами у внутрішні

інвестиційні ресурси держави, підвищує інвестиційну активність та сприяє соціально-економічному розвитку;

3) підвищення продуктивності праці, що має безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток через ефективність функціонування національної економіки.

Висновки

В умовах сучасної економічної ситуації зростає вплив держави в особі її органів управління стосовно регулювання доходів населення, особливо економічно активної його частини. На нашу думку, неможливим є скорочення відстані між багатими і бідними, але сприяння зміцненню середнього класу суспільства є запорукою економічного зростання України. Автором пропонуються такі заходи:

1. Зниження податкового тиску, що дасть можливість зменшити тіньовий сектор економіки.

2. Збільшення вартості робочої сили в системі видатної частини ВВП. Адже дешева робоча сила, хоча і вважається одним із позитивних чинників притоку інвестицій, у той же час є фактором регресу людського розвитку.

3. Зменшення економічно неефективних пільг для окремих груп громадян України (наприклад, безкоштовний проїзд у транспорті), що призводить до зниження продуктивності праці на громадському транспорті.

4. Наближення рівня життя населення до загальноєвропейських соціальних стандартів.

5. Урегулювання законодавчих актів України відповідно до європейських правових актів у сфері економічного і соціального розвитку з метою виправлення колізій, а також дублювання і плутанини деяких правових норм.

Список використаних джерел

1. Беседін В.Ф. Структурні компоненти та зміст систем документів стратегічного планування соціально-економічного розвитку України [Текст] / В.Ф. Беседін, О.Г. Пенькова // Формування ринкових відносин в Україні: збірник Науково-дослідного інституту. – Київ. – 2010. – №5 (108). – С. 3–9.

2. Бондар Н. Компаративний аналіз соціально-економічного розвитку України та інших європейських країн [Текст] / Н. Бондар // Економіка України: науковий журнал. – Київ: Видавництво «Преса України», 2011. – №9 (598). – С. 64–75.

3. Єрохін С.А. Оцінювання сучасного стану соціально-економічного розвитку України і напрямки її трансформації [Текст] / С.А. Єрохін, О.А. Кириченко // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал національної академії управління. – К. – 2011. – №5 (119). – С. 27–41.

4. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика: Монографія [Текст] / Ю.К. Зайцев. – К.: КНЕУ, 2002. – 188 с.

5. Клівіденко О.М. Вплив доходів державного бюджету на соціально-економічний розвиток України [Текст] / Л.М. Клівіденко,

Ю.Б. Прокопишин // Формування ринкових відносин в Україні: збірник Науково-дослідного інституту. – Київ. – 2011. – №6 (121). – С. 46–49.

6. Україна в 2005–2009 роках: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія [Текст] / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2009. – 655 с.

7. Державна служба статистики України [Електрон. ресурс] / Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/site/>

І.П. ЮГА,

здобувач, Кримський інженерно-педагогічний університет

Податкова система України в умовах трансформаційного періоду національної економіки

Стаття присвячена аналізу та оцінці податкової системи України в умовах трансформації національної економіки. Наведені принципи, які формують податкову систему, надані пропозиції щодо вдосконалення податково-бюджетного регулювання в Україні.

Ключові слова: податкова система, Податковий кодекс, податки, бюджет, пільги.

Статья посвящена анализу и оценке налоговой системы Украины в условиях трансформации национальной экономики. Определены принципы, формирующие налоговую систему, сформулированы предложения по совершенствованию бюджетно-налогового регулирования в Украине.

Ключевые слова: налоговая система, Налоговый кодекс, налоги, бюджет, льготы.

The article is devoted to the analysis and evaluation of the tax system of Ukraine in a transformation of the national economy. Sets out the principles that form the tax system, makes proposals to improve fiscal control in Ukraine.

Keywords: tax system, Tax code, tax, budget, benefits.

Постановка проблеми. Питання вдосконалення оподаткування знаходиться в центрі уваги наукової і суспільної думки. Особливо сьогодні, в умовах трансформаційного періоду національної економіки, назріла необхідність податково-бюджетного регулювання в Україні замість проведення суто фіскальної податкової політики. Крім цього, сьогодні на державному рівні визнано гостроту проблеми оподаткування, пов'язаної з надмірністю податкового тягаря. Останній і є однією з причин фінансової нестабільності підприємств, зменшення сукупного попиту і економічної кризи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Віддаючи належне напрацюванням багатьох вчених, зокрема

таких як О.Д. Василик, В.П. Вишневський, О.Д. Данілов, Н.П. Фліссак, С.О. Левочкин, В.М. Федосов та багатьох інших, слід відзначити, що багато проблем оподаткування ще не знайшли однозначного трактування. Залишаються дискусійними питання щодо принципів побудови і напрямів реформування податкової системи з урахуванням особливостей трансформаційного періоду. Значні розбіжності спостерігаються у поглядах вчених-економістів на структуру податкової системи; параметри податкового навантаження на економіку; необхідність диференціації ставок податків; сферу використання податкових пільг, які породжують негативні наслідки в практиці оподаткування. При реформуванні національної податкової системи не в повній мірі враховується досвід реформування податкових систем у розвинутих і постсоціалістичних країнах. У зв'язку з розробкою в деяких постсоціалістичних країнах податкових кодексів центральною проблемою обговорення стали напрямки вдосконалення оподаткування, насамперед кількісні параметри податкових ставок, пільгове та спрощене оподаткування, загальний рівень податкового тягаря.

Мета статті. Проаналізувати податкову систему як необхідну ланку економічних відносин у суспільстві з моменту виникнення держави. Розвиток і зміна форм державного устрою завжди супроводжуються вдосконаленням системи податків, адже вони є платою суспільства за виконання державою її функцій.

Виклад основного матеріалу. Серед численних економічних проблем, які постали перед Україною у період ринкових відносин ведення господарства, чільне місце посідає створення ефективної системи оподаткування юридичних і фізичних осіб. У цьому зацікавлена як держава, податкові органи, так і платники податків. Чинна податкова система